

OVER HET TERREIN.

Wellicht meent men, dat het slagen van de onderneming van 't terrein zal afhangen. 't Is duidelijk, dat hier waarheid in schuilt, waarom ik meen tot een terreinbeschrijving verplicht te zijn, al voeg ik daar onmiddellik m'n elders bewezen mening bij, dat elk vrij aaneengesloten bestand, 't zij boomgaard, tuin of laan, waar de vogel — vooral de Mees — tegen plotselinge overval beschut is, resultaat zal moeten leveren. In pas aangelegde boomgaard of laan verwacht ik geen succes, tenzij deze ligt in de onmiddellijke nabijheid van menselijke woningen, waar vele Mezen zich reeds thuisvoelen, tot zelfs 't Staartmeesje toe, dat nog altijd eigen huis boven huurhuis prefereert.

Het bos van het Sanatorium Oranje Nassau's Oord ligt op de noordelijke glooiing van de Wageningse berg. Met de Straatweg Arnhem—Wageningen — waaraan het hoogste punt ligt, ruim 40 M. boven A.P. — als Zuidelijke grens, daalt het Noordwaarts met hier en daar enige brede heuvelvorming tot $\pm$ 10 M. A.P. om vervolgens nog eens tot $\pm$ 20 M. te stijgen. Zijn we in deze richting het gebied door, dan staan we voor het bekende pension „Nol in 't Bosch”. Het geheel heeft in hoofdzaak het droge type van het bos van de Zuidelijke Veluwzoom: een afwisseling van bestanden naalddhout en hakhout. Dit laatste komt op O. N. O. niet alleen als eiken maar ook veel als berkenhakhout voor. Ongeveer twee vijfde deel, omstreeks 180 H.A., is naalddhout. Hier en daar vindt men grote opeenhopingen van de adelaarsvaren, elders weer een veld met hoge stijve bies (*Juncus effusus*) of een prachtig terrein met dichte hei vol brem, waarin zich alleen staande sparren met hun brede voeten door de hei worstelend, vrij hebben ontwikkeld. Het geheel is door beukelanen doorsneden, waaronder enige majestueuze. Daar, waar niet geëxploiteerd werd, ontstonden heerlijke brokjes natuur. Midden in liggen enkele stukken bouwland, waarvan één met

vrije toegang voor konijnen, een boomgaard en een kwekerij. Hebben we eendeels een ruime afwisseling, wat het kruidenkleed betreft heerst bijna volslagen armoe, en elk zaadje, dat er tot rijpheid komt, doet dat bij de gratie van een kleine duizental konijnen, dat hier als elders elke natuurverjonging belet. Behalve beukenoten en lijsterbessen is er dus in de herfst voor zaadeters weinig te halen. Water is er alleen langs de Oostelijke grens in beek en sloot.

In ons land zijn veel zulke terreinen, en waar water voorradig is, zal ongetwijfeld veel meer te bereiken zijn.

DE KASTJES.

Zoals ik reeds schreef mag één bepaald model niet worden opgedrongen. Of de mijne in alle opzichten de beste zijn, 'k zou 't niet graag willen beweren. Ze zijn bepaald watervrij, de afmetingen bleken naar genoegen, maar of 't wilgenhout 't op den duur beter zal uithouden dan berken of dennen? Veel hangt hier af van de tijd, waarin 't hout gerooid is. In alle geval zullen de nieuwe kastjes door twee dunne metaaldraden worden omwonden om het eventueel afvallen van de bast, dat op zonnige plaatsen licht gebeurt, te voorkomen. Niet, dat 't kastje daarmee onbruikbaar is, maar het valt meer in 't oog, wordt een betere warmtegeleider hetgeen natuurlijk ongewenst is, en barst. Ook dit is nog zo heel erg niet, want ik vond wel eens een broedende mees, die 'k van buiten door de naden reeds kon waarnemen.

Drie soorten kastjes meen 'k echter gerust te mogen ontraden.

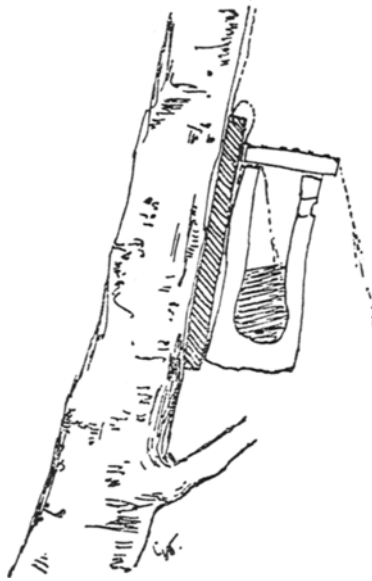
De eerste soort zijn de buitenlandse, en dat niet, omdat ze minder zijn dan de onze, maar omdat we ze thuis evengoed kunnen krijgen. De tweede soort is die met aangespijkerde bodem, die er met één flinke slag af te splijten is; en de derde soort is die met allerlei tirelantijntjes, waaronder bijvoorbeeld die met een kokertje voor de opening om de Eekhoorns te

weren. Deze worden aangeprezen met een foto, waarop een Pimpeltje met voedsel in de bek naar binnen wipt, hetgeen dan bewijst, hoe mooi het gaat. Zo'n kastje kan goede diensten doen bij huis, maar hoogstwaarschijnlijk niet in 't bos, want er bestaat een groot verschil van inzichten bij de vogels in onze tuinen en die van overigens dezelfde soort in 't bos. De eersten, aan allerlei aanraking met de mens gewend, broeden in alles wat maar een droge holte biedt: in een bloempot, in een oude pomp, in een voetstuk van een beeld, in een bloemenstander in een ventilator enz. enz., maar de echte bosvogel denkt niet aan zulke buitenissigheden.

Mijn kastjes worden geleverd door G. SNIJDERS, klompemaker te Bennekom (Geld.) voor f 20 de 100 stuks, niet gemonteerd. En geheel tot ophangen gereed, door B. ARNOLD, timmerman te Wageningen voor f 37 de 100 stuks franco naaste station (binnenlands) (¹). In het eerste geval ontvangt men alleen 't uitgeboorde blokje met vliegopening doch zonder deksel, zonder ophanglat en zonder asphaltbedekking.

Ze zijn niet zuiver consentries uitgehold. De achterwand is de dikste. De bedoeling daarvan zal aanstonds duidelijk worden. Elk kastje moet immers een *weinig* voorover hangen, dit maakt voor de vogel 't opspringen bij 't verlaten van 't nest gemakkelijker. Zuiver loodrecht hangen kan desnoods ook nog, maar achterover is bepaald verboden. We zoeken dus bij voorkeur de onderkant van een enigszins hellende stam, en komen daardoor juist terecht in het bij de stam neerstromende regenwater. En wie wel eens een flinke regenbui in 't bos heeft meegemaakt, heeft kunnen zien, dat vooral bij beuken en ook bij berken die stroom verre van onbelangrijk is. Men trachte hem eens te keren door de kant van de hand tegen de stam

(¹) Ze worden geleverd in kratten, die teruggezonden moeten worden, Desgewenst belast Schrijver dezes zich met controlering vóór de afzending.

Doorsnede van een nestkastje. De stippellijn stelt de weg van het neerstromende regenwater voor.

welke over en langs de lat z'n weg vervolgt en nogmaals gekeerd wordt op de plaats, waar het kastje aan de lat gespijkerd is. En daar zit het gevaar!

Men onderschatte dit gevaar niet. Eén harde regenbui in de broedtijd zou menig broedsel kunnen doen verdrinken.

DRIE EN MEER MATEN VAN KASTJES.

OPHANGEN EN CONTROLEREN.

VEILIGHEIDSMaatregelen.

Een groter vogel neemt een groter kastje. Dit gaat vrijwel op (zie tabel), en daarom gebruikte 'k tot nog toe hoofdzakelijk drie maten, die niet allen eenzelfde succes hadden.

te drukken! Het gevaar van vochtig worden, wordt nu gekeerd, door de achterwand dikker te maken en dat van vol lopen, door de naad tussen het kastje en de dekplank met asfaltpapier voor het indringende water ontoegankelijk te maken. En dit middel, dat ik direct na het ontdekken van de oorzaak hebuit gedacht, is *steeds* afdoende gebleken. 't Is in zoverre reeds nagevolgd, door alleen de dekplank er van te voorzien. Dit kan echter nog teleurstelling geven, omdat de hoofdzak over het hoofd is gezien. De ophanglat keert een deel van de neergaande waterstroom, die een golf vormt,

BEWOOND DOOR:

Vliegopening in c.M.	Aantal beschik- bare kastjes.	Zwartemees.	Pimpelmees.	Kuifmees.	Koolmees.	Gekraagd Roodstaartje.	Draaihals.	Ringmus.	Totaal.	In procenten.
3	77	9	14	3	2	—	—	—	28	36 ^a / _o
4	97	3	3	5	44	6	2	1	64	66 ^a / _o
5	10+3	—	—	1	6	1	2	—	9+1	90 ^a / _o
8—10	6	—	—	1	—	1	—	—	2	—
Varia 17 vrij opgehangene					2	—	—	—	2	12 ^a / _o

Uit dit lijstje blijkt nu dat 'k uit Eekhoornvrees te veel met openingen van 3, te weinig met openingen van 5 c.M. heb gebruikt. Ik meen voor begin te moeten aanbevelen de verhouding 1, 2, 1, in welke verhouding de 100 stuks dan ook worden geleverd.

Na één jaar moeten de aantallen naar bevind van zaken uitgebreid. Heeft men het geluk Spreeuwen te lokken, dan zal het aantal van 5 c.M. opening wel spoedig dienen te worden vergroot.

Het succes van de openingen 8—10 c.M., waarmee ik nog pas ben begonnen, hangt hoofdzakelijk af van het standpunt van de jager. Verklaart die Uilen, Torenvalken, Bosduiven en zelfs Spechten tot schadelijke vogels, waarvan zelfs niet één mag worden gespaard, dan is de kans verkeken. En in de regel is dat het geval.

De afzonderlijk genoemde 3 van 10 + 3 duidt op een ander model kastje n.l. een vierkant, getimmerd, groen geverfd.

Volgens het tabelletje zouden nog 2 Koolmezen zijn voorgekomen in kastjes van 3 c.M. opening. Ik vrees, dat hier verwarring heeft plaats gehad; misschien met 't in de tabel totaal ontbrekende Zwartkopmeesje.

Beslist ontraad ik de proef alleen in naaldhout te beginnen. Men neme direct het loofhout er bij. De weinige kastjes in loofhout opgehangen bewezen me voldoende, dat de kans van slagen hier wel nagenoeg even groot zal zijn, hetgeen een volgend jaar, naar ik hoop, uit de cijfers wel zal blijken.

Het is wel haast onnodig te zeggen, dat de vogel van lucht en licht houdt. Donkere, vochtige plaatsen schuwt hij. Men hange de kastjes dus bij voorkeur op plaatsen waar, door weggevallen bomen, de zon eenigzins kan toetreden. Staat daar midden in 't naaldhout nu toevallig een berk, dan nemen we die om het plekje des te beter terug te kunnen vinden.

Bepaalde vliegopeningen zijn voor naald- of loofhout niet aangewezen. Men hange ze op drie à vier Meter hoogte; waar gevaren zijn, hoger, en zoals ik reeds eerder opmerkte, niet in vrije ruimten. Takken moeten er bij en om heen groeien.

Het ophangen van de kastjes kan ten alle tijde geschieden. Het beste is evenwel November of Desember. Ze kunnen dan reeds gedurende de winter dienst doen als slaappleats en half Februarije op de aanwezigheid van water worden onderzocht.

Na 1 Maart blijve men van de kastjes af. Dan wordt bij de vogels de gedachte aan het nest reeds wakker en brengen ze reeds gedurig bezoek aan hun aanstaande broedplaats. Ze bekijken 't uitgekozen kastje van alle kanten, en kloppen tegen schroef en spijkers, alsof ze wilde onderzoeken of alles wel stevig zit, maar meer waarschijnlijk, omdat hun dat als iets vreemds opvalt. Het minste, dat hun argwaan of schrik opwekt *kan* voldoende zijn of om het niet te betrekken of om het alsnog te verlaten. Natuurlik hangt hun gedrag in dit opzicht ook enigzins af van 't aantal beschikbare nestplaatsen. Ik weet een geval, dat een Pimpel 10 dagen, nadat z'n nest vernield was, in hetzelfde kastje reeds weer een ander had gemaakt.

Liggen de eieren er eenmaal in, dan kan men gerust eens gaan kijken. Hoogst zelden gebeurt het, dat een Mees dan

z'n nest nog in de steek laat. Met het Gekraagde roodstaartje zij men echter voorzichtig, deze wil in 't algemeen met meer deferentie behandeld, hoewel de individuen in dit opzicht, evenals bij alle vogels, sterk verschillen. Weet men stellig, dat het Roodstaartje zit te broeden, dan late men het kastje beter toe. Zijn de jongen uitgekomen, dan is alle gevaar voor verstoring geweken.

Zodra men eenmaal weet, wat in een kastje zit, behoeft het voor de contrôle niet weer geopend. Men ziet of de opening vrij is en of er nestmateriaal onder het kastje op de grond ligt. Zo niet, dan is gewoonlik alles in orde. Wil men zonder verdere studie te maken, eenvoudig op de hoogte blijven van wat er broedt, en gebeuren er geen bizondere dingen, dan is een 5 wekelixse contrôle voldoende, want het grootbrengen van één broedsel eist ongeveer 6 weken n.l. 4—8 dagen nestbouw, 10 dagen leggen, 13 dagen broeden en 14 dagen verzorgen van de jongen, aler ze uitvliegen, is totaal ongeveer 6 weken.

Bij de contrôle bemerkt men dikwijls reeds van buiten aan haartjes in de opening, dat het kastje betrokken is. Een eigenaardige gewoonte van de Koolmees brengt ons aanvankelijk in de mening, dat er wel nesten, maar weinig eieren zijn. Deze Mees dekt — zolang z'n broedsel niet vol is — de eieren met een soms vrij grote massa konijnpluis toe. Is het broeden eenmaal begonnen, dan wordt dit niet meer nodig geacht.

Verrassend is het nijdig sissen van Draaihals, Specht, Koolmees en zelfs van het nijdige Pimpeltje. De eerste keren en vaak ook later nog, doet dit imitatie slangengeluid ons bij 't openen van het kastje verschrikt terugdeinzen.

Het spreekt van zelf, dat voor contrôle van een groot getal een kaart van het terrein waarop de nummers van de kastjes zijn geplaatst, een vereiste is. Deze nummers verft men bijv. op het blik van uiteengeslagen Verkades beschuitbussen en timmert ze met vier kleine klompespijkertjes aan de bodem van

de kastjes. Wie weet of de Mezen elkaar aanstonds niet met dit nummer gaan onderscheiden! Zwarte No. 116, Pimpel No. 8, Draaihalz No. 3 enz.!

Wie het na enige jaren zover heeft gebracht, dat hij aan nest en eieren alleen al de rechtmatige eigenaren weet te onderscheiden, mag 't me zeggen. Ik kan 't nog bij lange niet. Allerlei eigenaardigheden komen aan 't licht, als uiterste b.v. een Koolmees met volmaakt witte eieren. Het aantal eieren is — hoewel ook onbetrouwbaar — in verband met de breedte van de vliegopening, dikwijls nog de minst mislukkende aanwijzing.

Dat een goede ernstige controle ten slotte veel materiaal voor studie bijbrengt, behoeft wel geen nader betoog.

Eigenaardig is nog het feit, dat omstreeks Desember verschillende nesten door de vogels zelf verwijderd zijn, en zeer interessant blijkt nu de Draaihalz, die in z'n kastje allerlei scherpe, soms 3 c.M. grote splinters van steen, glas, porcelein, zelfs een blauwe kraal brengt, waarvan de bedoeling nog steeds wordt gevraagd.

Enige tijd na 't verstrijken van de volledige broedperiode zal men de kastjes hebben schoon te maken. Het beste is, dit zo spoedig mogelijk te doen, vóór dat het aanwezige nestmateriaal tot rotting begint over te gaan. Het is me gebleken, dat nieuwe kastjes worden geprefereerd, want van de 106 oude waren 48 bewoond, dat is 45 %; van de 87 nieuwe 56, dat is 64 %. Hiermee is het schoonmaken duidelijk genoeg voorgeschreven.

Bovendien is er nog een andere reden. Het nest wordt n.l. soms aan de bodem van 't kastje vastgehecht, soms weinig, soms zeer stevig, zelfs zó, dat 't niet los te krijgen is. De reden hiervan is duidelijk, want Spechten en Draaihalzen — die nog een nestplaats moeten zoeken — zijn zo vriendelijk de Mezen, die hun in de weg staan naar buiten te gooien. Dit laatste jaar vond 'k in de nabijheid van kastje No. 6, waar een nieuwe Draaihalz een Koolmees had ver-

jaagd, nog drie andere nesten, waarmee hij hetzelfde had beproefd. Bij één daarvan waren de eieren blijven liggen en de Koolmees bracht op de naakte bodem — zoals de Draaihals zelf ook doet — z'n jongen groot. Een andere Koolmees was 't iets beter vergaan; daar was nog een paar vingers dikke laag blijven liggen, maar bij het derde — een Kuifmees — had alleen maar de wollen binnenvoering aan het rukken toegegeven en was de mosbedding aan bodem en wand van het kastje blijven zitten. Bij allen kwam het broedsel op enkele eieren na nog goed terecht.

Het is hier de plaats om de vraag te stellen of dus wilgenhout — hoewel spoediger gebarsten — niet in dit opzicht een voordeel heeft boven het solieder dennen- of berkenhout? En tevens of dat poreuse wilgenhout ook een slechtere warmtegeleider kan zijn? Wat me, zonder bepaalde proefneming, wel zeer waarschijnlijk lijkt.

We komen nu aan een heel andere tak van dienst: Het zorgen voor de veiligheid. Reeds elders sprak ik verschillende onderstellingen uit over het gedrag van de Eekhoorn. De jacht-opziener schoot er, terwijl ze uit een vliegopening kwamen, die, goed gemeten, nog geen vier c.M. kon houden. Nu is me afdoend gebleken, dat Draaihalzen en Spechten, dank zij misschien hun sissen als een slang, hem op behoorlike afstand weten te houden; maar Koolmezen, Roodstaartjes e.a. die liefst 4 c.M. of meer dan 4 c.M. opening kiezen, zijn weerloos aan hem overgeleverd; daar helpt tot nog toe niets tegen, waarom we dus tot nader order het aantal Eekhoorns binnen enge grenzen zullen dienen te houden, waarmee we de taak van hun verdreven zogenaamde natuurlijke vijanden overnemen. En dan de ergste vijand, de aankomende mens van 8—18 jaar. Wanneer het terrein niet absoluut veilig is tegen hun aanval, spijker dan liefst alle kastjes toe en sla ze met krammen in het hout, spijkers zijn niet voldoende. Niemand, die het niet met eigen

ogen heeft aanschouwd, weet hoe ongelovelik ver de verniel- en roofzucht van deze jagers gaat. Wil men zich voor teleurstelling vrijwaren, dan volge men deze aanwijzing, ik acht het nodig nadrukkelijk te verklaren, dat hier geen sprake is van sentimentele overdrijving. Men heeft de keus òf de kastjes onvervreemdbaar te maken en te sluiten òf door verbaliseren de schrik onder de jeugd te brengen, en dan liefst vòòr 1 April. Nog steeds zijn voortdurende zorg en medewerking van Rentmeester en Geneesheer Directeur op O. N. O. nodig om de vogels tegen menselijke wreedheid te beschermen.

DE DRAAIHALS.

Aan deze vogel meen 'k een afzonderlik hoofdstukje verplicht te zijn. Zo geleidelik heb ik hem doen kennen als maltraiteur en als antiquair, speciaal van venijnigheden, vergeten is nog z'n deugd van aangename levenmaker, en altijd chique gekleed gaan. Bewonderenswaardig is bij emotie 't draaien van z'n hals, dat alleen een stereoscopiese afbeelding goed kan weer-geven.

Natuurlik is 't utiliteits weegschaaltje al voor den dag gehaald, aan de ene kant een broedsel van 9—13 Koolmezen, aan de andere kant 8 à 10 veel grotere Draaihalzen. De kansen staan niet slecht! Maar — en nu komt een hele rij van maren — het geweer wordt eens nagekeken. Wij echter zullen een ander doel na streven, en 't een met het ander trachten te behouden, hetgeen heel goed gelukken kan.

Onze goede vriend komt ongeveer 18 April als de Mezen en anderen reeds met broeden zijn begonnen. Reeds de eerste dag, wellicht het eerste uur van z'n aankomst, zoekt hij z'n oude nestplaats weer op, die hij — 't zij hier nadrukkelijk herhaald — in 't algemeen jaren aaneen zal betrekken. De Mees, die 't gewaagd heeft, de scherven te verwijderen en z'n nest in 't eigendom van een ander te brengen, mag nog een paar dagen

van het verblijf genieten, maar zo tegen 18 Mei — gaat hij er zonder vorm van proces uit. Ziehier het gewone beloop. Wat hebben we dus te doen? Een kleine moeite: Omstreeks 1 Maart sluiten we de nestkastjes, waarin het vorige jaar Draaihalzen hebben gebroed met een stop voor de andere vogels af en verwijderen die $\pm$ 10 April, dan kan 't huis nog voldoende ventileren voor mevrouw weer van haar buitenlandse reis thuis komt. Verder zal dan de Draaihals er zelf wel voor zorgen. Wat we nu nog zouden kunnen verliezen is al heel weinig.

Een last blijven natuurlijk de Draaihalzen, die nog nimmer gebroed hebben. Daarvoor hebben we als middel van tegenweer alleen dit ene: hang maar veel kastjes met 5 c.M. opening op.

OVER ETEN EN DRINKEN.

Wie A zegt, moet ook B zeggen; wie vogels behouden wil, moet ze 's winter door slechte tijden heen helpen.

Ijzel en harde vorst, een dik pak sneeuw zijn lelike hindernissen. Sneeuw — als het niet te dicht ligt, gaat nog; aan de donkere onderkanten van de takken is nog wel iets te vinden, vooral in 't sparrehout; maar ijzel, die alles gelijkmatig aan alle kanten omhult, is een geweldige hindernis voor hun dagelijks bedrijf.

De vogels dan te voeden is nodig, wil men niet alle moeite en kosten, aan de nestkastjes besteed, weer te niet zien gaan. Nu is voeden bij huis een aangename en gemakkelijke bezigheid, maar in een bos van 450 H.A. geeft een handje vol korrels hier en daar al bitter weinig, afgezien nog van de vraag: of ze in een Mezenmaag dan wel bij Muis of Kraai of andere bosbewoners terecht zullen komen. Een drietal moeilijkheden hebben we op op te lossen. De grootste is wel, het voeder aan te brengen zò, dat het gevonden wordt; de tweede is het zo te plaatsen dat Kraaien, Eekhoorns e. a. niet mee aan zitten, en ten derde

't in zo grote hoeveelheid aan te brengen, dat niet elke dag een rondgang door het bos nodig is, en toch ook niet alles tegelijk verorberd wordt.

Natuurlijk dient het zó te midden van struiken en bomen opgesteld, dat bij een eventuele overval alles direct in veilige schuilplaats kan verdwijnen. Niet geheel te verwerpen is deze methode: Zoek op de tournée, die een Mezentroep dagelijks aflegt, een geschikte plaats. Neem een 40-tal hoge rietstengels en duw die stevig in de mulle bosgrond. En kleef nu in de hoogste gedeelten van de stengels overal proppen gesmolten reuzel, een heerlijk kostje! Het resultaat is verrassend. Eens gevonden, zijn in een drietal dagen de stengels weer schoon, in de kleine achtergebleven restjes staan de snaveltjes getekend. Het bezwaar is hiermee tevens aangegeven, deze manier eist een gedurige verzorging, en wordt bij lange winter nog al duur, want op 40 stengels kan men best een half pond, dat is voor 25 sent, uitsmeren.

Toch is de manier nog niet geheel veroordeeld, wellicht kom 'k er nog eens op terug. In de eerste plaats moet men de reuzel in grote hoeveelheid gaan betrekken en wanneer bij het bereiden rekening wordt gehouden met het doel, is misschien wel een veel lagere prijs te bedingen. Zo'n bos van meer dan 2 M. hoge rietstengels — de pluimen er nog op — maakt in een aan alle zijde omsloten ruimte in het sparrehout lang geen onaardig effect. Eén zo'n groepje, dat 'k op een plaats had geplant, waar ik zelden Mezen had gezien, is gedurende de gehele winter niet gevonden. Een enkeling had er hier en daar een brokje afgesnoept. En wil men, dat 't in barre tijd z'n dienst zal doen, dan moet reeds van te voren gezorgd, dat de plaats ontdekt is. Half November, begin Desember moet zo nu en dan de tafel eens gedekt. Bouw er een hutje voor waarneming bij ten einde zo'n troepje eens ongemerkt gade te slaan, 't is in de winter een prettig gezicht, zoveel gevleugelte

bijeen te zien in 't stille bos; bovendien ontdekt men er allicht eens een vreemde gast tussen. Een andere, betere methode blijft nog voor een ieder uit te vinden. Maar wat men ook opstelle, 't zij altijd van bescheiden, niet opvallende kleur, oud hout, riet, mos, takken enz. vormen wel het beste materiaal. Een volgend jaar hoop 'k eens iets over het resultaat van m'n nieuwe plannen te moge meedelen. Beukenoten bijeenvegen en ze tot de winter bewaren, bezorgt ze een *zeer* geliefde maaltijd.

En zo komen we ten slotte aan het drinken. Op O. N. O. liggen op dit moment 4 grote drinkbakken allén in 't Zuidelijk deel. Ze zijn van cement, hebben een diepte van 50 en een middellijn van 140 cM.

Van af de rand liggen enige stevige takken in het water, en hiermee is de badinrichting gereed, want de bakken worden veel meer als badinrichting dan als drinkplaats gebruikt.

En deze kosten — met werkloon — de prijs van 3,5 gulden. En of ze gebruikt worden? In de drukke tijd bijna onafgebroken, en nu nog zijn 't altijd plaatsen in het bos, waar ik iets kan snappen. En wie hetzelfde gaat proberen, wens 'k van harte het geluk toe, dat hij 't eens treft, dat mannetje en wijfje Goudvink zich baden in het kalme water. Met de weerspiegeling mee gaf dat een kleurenspeel, dat 'k niet licht zal vergeten! En de ree, die we er treffen!

Of 't aantal vogels er door zal toenemen? De gunstige observatie, elders opgedaan, kan 'k in het minst niet onderschrijven, en zelfs komt het me in zeer grote droge terreinen niet waarschijnlijk voor er een merkbare invloed mee te kunnen uitoefenen. Merkbaar noem ik de invloed als *andere* soorten er zich komen vestigen. Evenwel: de ervaring is nog veel te kort, we zullen voorlopig in die richting doorgaan, al is het dan alleen met de bedoeling, aan de aanwezige vogels betere levensvoorwaarden te geven. Wat al lonend genoeg is.

Deze bakken — in Maart gebouwd — werden tot 1 Junie

eens per maand gevuld, en deze bijzonder droge zomer toonde heel duidelijk aan, dat we voor het voldoende gevuld blijven geen zorg behoeven te koesteren. Wel was het water erg gedaald, maar nu vullen ze zich weer langzamerhand. Natuurlijk laat men de bakken aanbrengen op een beschaduwde, althans niet te zonnige plaats en weer in de nabijheid van hout en struik, dat tot vluchtoord kan dienen. Een achterwand van hoge bomen, zal de Sperwer 't doorschieten zeer bemoeilijken. Een rieten hutje voor waarneming durf ik weer gerust aanbevelen, 't is beter dan in een nabijstaande boom te klimmen.

Ik zag evenwel, dat de ingebrachte takken als badkoets maar matig voldeden; dikwijls namen de vogels hun bad, terwijl ze met één pootje zich aan de steile wand vastklemden.

Ik nam dus in eigen tuin op slechts enkele Meters afstand van een sloot een proef met een grote ellipsvormige schelp, van 1,25 M. lengte. Aan de eene kant zeer diep, loopt de bodem zeer zachtjes naar boven, waardoor bijna een plat vlak ontstaat, dat dan natuurlijk zeer groot is. Dit vormt dan de eigelijke badplaats. De gehele bak, zelf gemaakt — kostte me aan materiaal, fooi in begrepen — 35 cts. En 't gebruik overtreft waarschijnlijk wel dat van het grootste badhuis ter wereld! Mussen natuurlijk, maar ook al de andere! Nu, 8 Oct. — terwijl ik even naar buiten zie, zit er een Roodborstje zich heerlijk te poedelen.

Dit model, hoop ik, zal niet stukvriezen, maar het grote verdampingsoppervlak maakt een groter toevoer noodzakelijk. Hoe groot zou een vlak moeten zijn, dat z'n regenwater naar de drinkbak voerende, deze tegen droog worden behoedt? Nemen we nu de totale regenval per jaar — 0,75 M. — wat dan? Het onregelmatig regenen maakt elke berekening tot een schatting. We zullen dus beter kunnen beginnen, met te bouwen op de ervaring van het verlopen jaar. Erg groot zal 't wel niet behoeven te zijn. Daarover later eens.

Al de nodige werkzaamheden heb ik tot nog toe zelf verricht, geholpen door enkele leerlingen der R. H. B. S. waaraan ik werkzaam ben. De contrôle van dit jaar werd me merkbaar verlicht door enige Studenten van de Rijks Hogere Landbouwschool alhier, die 'k daarvoor zeer erkentelijk ben en die van de opgedane ervaring aanstonds in hun bedrijf stellig de vruchten zullen plukken. En nu de Regering zo welwillend was me financieel belangrijk tegemoet te komen, hoop ik nog enkele dingen meer te kunnen ondernemen. Want dit geloof ik zeker, dat er in deze richting nog veel te doen, en te leren is.

De volgende kalender kan de beginner iets helpen:

- 1 Maart. De opgehangen nieuwe kastjes op water contrôleren; kastjes van de Draaihalzen afsluiten.
- 1 April. Bij erg schraal weer in de boomgaard voeden met reepjes spek ter bescherming van de jonge knoppen.
- 10 April. De kastjes van de Draaihalzen openen. Zo nodig waterbakken vullen.
- 15 Mei. Desgewenst kan de contrôle beginnen, men vindt nesten, eieren en jongen.
- 1 Sept. Oude nesten verwijderen, kastjes repareren, asphalt, papier teren en een weinig zand er over heen strooien.
- 1 Oct.—1 Maart. Nieuwe kastjes ophangen.
- 1 November. Zo nu en dan, en al naar het jaargetij tot 1 April bij ijzel, harde vorst, dikke sneeuw de voederplaatsen voorzien. In onze milde winters betekent dit soms heel weinig.

Wageningen, October '11.

G. WOLDA.